

Ludvig Holberg: *Censur 1*, 1749 [kilde: Epistler nr. 395]

Til **

En svensk herre, som rejste her igennem staden og bærede mig med en visit, fortalte, at man i Sverige havde rådslaget, om det var tjenligt at lade autorer frit skrive som i England og Holland, eller om man skulle blive ved som sædvanligt at underkaste skrifter publik censur. Han sagde sig tillige med mange andre at have forfægtet den første mening, men at pluraliteten var derimod. Der kan i denne såvel som de fleste materier anføres argumenter *pro* og *contra*. Man kan på den ene side sige, at mange slette og forargelige skrifter derved hindres at komme for lyset. Man kan på den anden side og sige, at mange prægtige bøger, hvilke anses som sirater for et land, havde blevet stedse skjulte, hvis censurer allevegne havde været anordnet. Jeg har ofte rekommanderet frihed i at skrive og anset de publikke censurer som bånd og lænker for den lærde verden. Jeg har alene holdt for, at skrivefrihed ikke burde tillades uden dem, der har nået en moden alder, og er jeg deri blevet bestyrket, efterdi jeg på nogen tid har set unge personer, førend de har fået skæg på hagen, at føre pennen i de delikateste materier, såvel politiske som moralske. Det er om sådanne, som man bør sige med David: ”Lad dem blive i Jeriko, indtil deres skæg vokser”.

Man kan vel herimod indvende, at visse unge mennesker bliver tidlige modne, så de endogså i den grønne alder har erhvervet tilstrækkelig skønsomhed. Men sådant er dog rart, og endskønt sådan bekvemhed i ungdommen kan findes, så støder man sig dog derover, når unge personer agerer lærere i vigtige ting, og når de vil reformere verden, førend de har lært at kende den. Jeg approberer derfor den underjordiske anordning, hvorved en vis alder blev bestemt til sådant foretagende. I det øvrige er jeg ikke meget for de sædvanlige censurer, hvorved jeg mærker, at trivielle skrifter kommer for lyset, og adskillige må ligge skjulte. Thi det er ganske vist, at hvis publikke censurer havde været anordnet på de steder, hvor Erasmus, Grotius, Montaigne, Clericus, Bayle og visse andre store mænd levede, havde deres manuskripter, som tillige med deres heterodoksi befatter så mange nyttige ting, været blevne skjulte og af møl fortærede, så at hveden havde forkommet med klinten. Jeg forbliver etc.

Ludvig Holberg: *Censur 2*, 1743 [kilde: Tredje Levnedsbrev, 469]

Jeg mener, at boglige sysler i ikke ringe grad hæmmes af den strenge bogcensur, der bevirker, at man ikke kan vente sig andet end det, der er slapt, lavt, krybende, udmarvet, trægt og svagt. Takket være censorernes enten frygtsomhed eller uvidenhed eller slette smag bliver de bedste bøger ofte undertrykt eller de værdifuldeste tanker strøget. Derfor mener forfatterne, at de gør bedre i at kvæle deres åndsfostre under selve fødslen eller at gøre dem til føde for møl og maddiker end at lade dem mishandle af censorerne. Hvis man skulle være i tvivl om virkningen af al den censur, behøver man blot at sammenligne de bøger, der har været udsat for denne tortur, med dem, der er trykt uden censur, og man vil se, hvor stor en forskel der er på skidt og kanel.

Det *Imprimatur*, der plejer at sættes foran i bøgerne, betyder det samme, som hvis censor ville sige: ”Se her er en bog, som ikke indeholder andet end tankestumper, ligegyldigheder og ting, som så ofte er gentaget af andre, at man får kvalme af dem,” eller: ”Dette værk må trykkes, da det kun indeholder visse almindelige sandheder og meninger, der er godkendt i vor stat.”

Man peger ganske vist på visse tøjlesløse forfattere, der må tæmmes med den slags lænker, men af to onder må man vælge det mindste, thi den gavn, man har af denne forsigtighedsforanstaltning, er ubetydelig sammenlignet med den fortræd, der flyder af den. Vort Norden frembringer herlige begavelser, men de vil næppe – efter mit skøn – modnes, før disse hæmninger ryddes af vejen, og før alle rester af den gamle middelalderlige surdej er fjernet fuldstændigt. Jo mere slebent et folk er,

des mere overbærende er det over for sine forfattere. Virkningen af denne overbærenhed kommer frem i Frankrig, hvor der på Ludvig XIVs tid opstod talere, filosoffer og digtere, hvis værker vor tids forfattere beundrer og søger at kappes med – men til ingen nytte. Da skrivefriheden blev indsnævret ved strenge bestemmelser, og talerne, digterne ja selv komediedigterne blev underkastet en strengere censur, da

Styrtede samtlige slanger af håret, og krigslurens
Klange tonede hæst....

Den svenske boglige verden begynder nu at løfte hovedet, da panseret viger for kjortelen. Men selv om man – som det hedder – ville sætte alle sejl til, spår jeg dog kun ringe fremgang, så længe den gamle censur fortsætter med ligesom at bidsle begavelserne. At der intet må skrives mod religionen og god moral, anser jeg for en nødvendig sikkerhedsforanstaltning, men den udstrækkes i det uendelige af censorerne, der ofte støder an, hvor der ingen anstødssten er, og stamper mod alt, som er uvant og ikke helt fortærsket. Jeg kunne have ønsket, at al censur kun var indstiftet med den opgave, *at censorerne skal påse, at den lærde stat ikke kommer i vanry på grund af trivielle, tarvelige og eftergjorte skrifter*. Følgen af en sådan bestemmelse ville blive, at nogle få fremragende og vor tid værdige arbejder ville stråle over os i steder for de tørre annaler og beskidte bogsider, som tarvelige skribenter pånøder os, og under hvis byrde vi er ved at segne.

Ludvig Holberg: *I et land uden censur*, 1743 [kilde: Tredje Levnedsbrev, 563]

Når englænderne hører noget uvant, griber de det straks, undersøger, antager og forkynder det åbent. Deraf kommer det, at der er så mange forskellige opfattelser i både religiøse, politiske og moralske spørgsmål. Englænderne tror kun, hvad de forstår, og hvad de forstår, bekender de frit. Da tænkefriheden er uden skranker, finder man i England lige så mange ateister som hyklere andetsteds. Måske er antallet af ateister større i Italien, men ser ud til at være mindre, fordi de gemmer sig under fromheds maske. I England kan man skille gudfrygtige fra ugudelige. De, der ser ud til at være gudfrygtige, er i sandhed gudfrygtige, hvad der dog er vanskeligt at se i de fleste andre lande, hvor man ikke kommer frem med sin inderste mening af frygt for straf. I England er det også let at skille gode borgere fra ildesindede undersætter. Af den grund er de, der synes gode, også gode, og øvrigheden kan stole på dem. Dette er en følge af friheden, der nok skaber forskellige vanskeligheder, men dog flere goder.